

Postadolescència. Mites i paradoxes

XXVII Seminari interdisciplinari

Barcelona, 24 novembre 2008

«Joventut: el repte de l'autonomia»

David Martínez i García,

Economista

Barcelona, 24 de novembre 2008

En la postadolescència, l'individu es fa càrrec de si mateix a través d'un procés de creixent ús de "l'autonomia". En primer lloc, s'ha de dir que tenim la tendència a pensar que són els joves els que han de canviar per a fer les coses com les fèiem nosaltres. Però els joves són reflex de nosaltres mateixos i de la nostra societat, per tant, no busquem canviar el que nosaltres mateixos hem creat i del que som responsables. La postadolescència és una etapa de la vida que podria ser homologada com un tercer naixement de l'individu: el primer naixement és quan l'òvul és fecundat; i el segon, quan el nen o nena surt de la mare (fins a aquest moment formava una unitat amb la mare, per tant, inicia el seu procés d'independència). En la joventut es produeix el tercer naixement quan comença la separació de l'individu del nucli familiar; situació moltes vegades traumàtica, incerta o dolorosa. Els joves adopten el protagonisme, desenvolupen la seva autonomia i comencen a desenvolupar les seves potencialitats.

Com es construeix aquesta autonomia? A través de la capacitat per a prendre decisions, la capacitat per a assumir les seves pròpies despeses, la capacitat per a crear una nova llar (unitat familiar), i la capacitat per reconèixer i controlar les pròpies emocions i afectes de l'individu. La capacitat de prendre decisions està lligada a la forma de gestionar l'entorn d'incertesa actual (travessar els obstacles que es troben com el manteniment del nivell de benestar, la comoditat i la immediatesa). Els joves han estat vivint un màxim de benestar, i per tant tenen un perfil amb poca tolerància a la incertesa. El futur és complex i poc previsible. La capacitat d'assumir les pròpies despeses és una mica difícil perquè també es dona una addicció al consum i a cert nivell de benestar (el que és generat per la societat i els adults mateixos). També afecta el canvi en la distribució del tipus de despeses (les indispensables, les convenientes i les supèrflues). El cost de la independència s'incrementa perquè busquen fer-ho amb un nivell de benestar que no està al seu abast. Per exemple, l'accés a les noves tecnologies també ha generat un augment en una sèrie de necessitats que dificulten la independència (són indispensables per als seus estudis o treball). La capacitat per a crear una nova llar (unitat familiar)

passa per dificultats contextuais. No obstant això, també existeix una reversibilitat en el procés d'autonomia perquè existeix una sobreprotecció familiar que fa que aquest camí sigui reversible: un jove pot sortir de casa per a independitzar-se i després tornar-hi. Hi ha una millora en les relacions intergeracionals i això afavoreix també aquest procés de reversibilitat (que no és negatiu perquè afavoreix el procés de sortida). També es dona una certa pseudoautonomia: es viu dintre de casa però com si un fos autònom, a causa de la millora de les relacions intergeneracionals.

En la capacitat de reconèixer i controlar les pròpies emocions i afectes, és on existeixen els problemes més importants dels joves. La nostra societat està marcada per un cert sentiment de culpabilitat de la unitat familiar –al treballar els dos progenitors–, el que en alguns casos fa que els nens siguin el centre de tot. Això ha provocat que alguns joves siguin depenents, despòtics, immediatistes, hedonistes, amb falta de confiança i també de cultura de l'esforç.

Quins factors poden influir en el procés d'autonomia? Es poden anomenar factors socials, familiars i personals. Les principals barreres des del punt de vista social: la precarietat laboral de l'ocupació juvenil, les dificultats per a trobar habitatge, la comoditat i el benestar en la llar familiar, la millora en les relacions intergeneracionals, el fet que no existeix la necessitat de cremar etapes, i que els joves siguin poc resistents al fracàs. En els factors familiars, s'ha de considerar primer, “el paper dels pares”: han d'afavorir l'autonomia dels fills (alguns no volen aquesta independència), el que implica afavorir la llunyania d'algú a qui es vol; també transmetre confiança als fills; educar als fills en el bon ús i gaudi de la llibertat; controlar el desig desmesurat dels pares de donar-los-hi tot perquè aconseguixin els seus objectius; cal educar en la responsabilitat i no en la sobreprotecció; educar a conèixer els seus propis límits i aprendre a acceptar-los. En segon lloc, està “el paper dels fills” en aquest procés: lluitar per a aconseguir la pròpia autonomia (moltes vegades senten culpa, dubtes sobre si podran aconseguir els objectius que s'han plantejat, dubtes sobre les decisions que prenen, etc.). D'una banda, volen els pares lluny però també a prop per a poder consultar-los.

Existeixen una sèrie de condicionaments familiars: materials (acaben influint en el model que desenvolupen com a independència); els valors (què els hi volem transmetre? hi ha coherència entre família i societat? hi ha coherència amb l'estil de vida? hem sabut educar per a ser generosos i per a gestionar els diners? és lícit educar fills depenents?, etc.). I respecte a les relacions afectives, existeixen dos elements que poden ajudar a gestionar aquesta recerca d'independència dels fills: d'una banda assumir que som responsables d'haver-los donat l'existència; i per un

altra, treballar el sentit de l'humor dintre de la unitat familiar per a reduir la tensió entre pares i fills.

Entre els factors personals que afecten al procés d'autonomia, es pot considerar que els joves tenen una formació superior a la dels seus pares, són joves preparats però que viuen frustrats el seu accés al mercat laboral. Es podria dir que és una generació de joves sobradament preparats. Per altra banda, hi ha molts joves amb debilitats en el seu nivell de consciència respecte de les seves emocions i els efectes de les seves accions en els seus respectius entorns. I finalment, es dona una certa transitorietat que afecta a les relacions interpersonals (hi ha desconfiança en la relació perquè moltes de les coses són precisament reversibles).

Com podem potenciar una autonomia dels adolescents de manera que aquesta pugui construir uns adults més contents i harmònics amb si mateixos i els seus entorns? El primer factor és potenciar la formació (cognitiva, emocional i de creixement personal). La conseqüència d'aquesta acció és que les persones siguin més completes amb eines per a relacionar-se en aquest món. El segon factor és desenvolupar el talent dels nostres joves (potenciar la curiositat pel que ens envolta, potenciar a les dones, fomentar l'esperit crític, passar de la superficialitat a la profunditat de les coses). Les conseqüències d'aquesta acció són fomentar la creativitat i la innovació. Un tercer factor és potenciar la capacitat emprenedora (fugir de la seguretat, fomentar la mobilitat i responsabilitat del que passa en el món i rescatar la figura de l'empresari). Això pot fer que els individus desenvolupin iniciatives i estiguin satisfets del que són. Com a últim factor està la potenciació de la dimensió social (fomentar la participació en l'espai públic, la il·lusió de canviar la realitat). La conseqüència d'això és potenciar la coherència que permet aterrar el seu sentit solidari.

El nostre repte és aconseguir que els joves passin de ser la generació JASP (joves encara que sobradament preparats), a ser la generació JASD (joves autònoms sadollats i desbordants).

Resum de les ponències realitzat per l'equip de redacció de l'Àmbit Maria Corral